

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНИЙ АНАЛІЗ ТЕРМІНІВ “LIBERAL ARTS”, “HUMANITIES”, “LIBERAL HUMANISTIC CULTURE” У ФАХОВІЙ МОВІ ВИЩОЇ ОСВІТИ США (ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТ)

Федоренко С. В.

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

У статті висвітлено деякі семантичні аспекти функціонування термінів (“humanities”, “liberal arts”, “liberal humanistic culture” / “humanistic culture”) фахової мови вищої освіти США шляхом аналізу їхніх дефініцій у тлумачних словниках і вивчення етимології та еволюції змістової сутності. Окреслено результати здійсненого перекладознавчого прирівнення досліджуваних освітніх термінів англійської та української мов. Зазначено, що загальноприйнятою практикою у вивченні лексичного значення слова не як ізольованого, а органічного елемента системи мови є використання тлумачних словників, які забезпечують здійснення аналізу мовних одиниць лінгвістичними засобами, у результаті чого лексичні значення слів проявляються у всій повноті. Наголошено, що в процесі дослідження системних відношень цих слів саме тлумачні словники виступали основним джерелом фактичного матеріалу, а тлумачення досліджуваних слів у словниках слугували базисом для опису їхніх значень.

Встановлено, що терміни *humanities* та *liberal arts* вживаються на позначення українськомовного поняття «гуманітарні науки», при цьому обсяги їхніх значень частково збігаються (*humanities* як складник родового поняття *liberal arts* є видовим поняттям). Окреслено, що англійський термін *liberal arts* охоплює ширшу сферу гуманітарних знань (психологію, археологію, мистецтво та ін.), до якої залучено не лише суспільні та гуманітарні науки, а й природничі науки, мистецтво та математику. З'ясовано, що українськомовному терміну «гуманітарна культура» відповідає англійський термін *liberal humanistic culture* / *humanistic culture*. Стверджено, що одним із ефективних шляхів розв'язання проблеми перекладної взаємовідповідності освітніх термінологічних одиниць в обох мовах є перекладознавче прирівняння, яке полягає в порівнянні лексем двох мов з метою знаходження перекладних відповідників стосовно понять, які позначають ці лексеми.

Ключові слова: англійські терміни вищої освіти США, аналіз словникових дефініцій, лексико-семантичний аналіз, перекладознавче прирівняння, семантична структура.

Fedorenko S. V. Lexical-semantic analysis of the terms “humanities”, “liberal arts”, “liberal humanistic culture” in the US higher education specialized language (translation aspect). The article highlights some semantic aspects of functioning of the terms (“humanities”, “liberal arts”, “liberal humanistic culture” / “humanistic culture”) of the specialized language of the US higher education by analyzing their definitions in dictionaries, and studying the etymology and evolution of the semantic essence of the terminological units under study. The results of the translation equation of the analyzed educational terms of the English and Ukrainian languages are outlined. It is noted that the common practice in studying the lexical meaning of a word not as an isolated but an organic element of the language system presupposes the use of explanatory English dictionaries, which provide analysis of language units through linguistic means, so that lexical meanings of words are fully manifested. In the process of studying the system relations of the analyzed words, explanatory English dictionaries have been the main source of factual material, and dictionary interpretations of the words under study served as a basis for rendering their meanings.

*It is established that the terms **humanities** and **liberal arts** are exploited to denote the Ukrainian-language concept of “humanitarni nauky”, while the scope of their meanings partially coincide (**humanities** as a component of the generic concept of **liberal arts** is a specific concept). It is emphasized that the English term **liberal arts** covers a wider field of humanities (psychology, archeology, art, etc.), which involves not only social sciences and humanities, but also natural sciences, art and mathematics. It was found that the Ukrainian term “humanitarna kultura” corresponds to the English term **liberal humanistic culture** / **humanistic culture**. It is argued that one of the effective ways to solve the problem of translational correspondence of educational terminological units in both languages is translational equation, the essence of which lies in comparing the lexical units of two languages to find translated equivalents to the concepts that denote these lexical units.*

Key words: English terms of the US higher education, analysis of dictionary definitions, lexical-semantic analysis, translation equation, semantic structure.

Постановка проблеми та обґрунтування актуальності її розгляду. Сьогодні створення єдиного інформаційно-комунікативного середовища, з одного боку, та зростання ролі антропоцентризму в різних сферах людської діяльності, з іншого боку,

вносить значні зміни до мовної картини сучасного світу, постійно поповнюючи словниковий склад не тільки загальнонародної мови, а й лексичну систему фахових мов та забезпечуючи зростання міждисциплінарних досліджень мовних явищ.

З огляду на те, що частка термінів у лексичному фонді мови стрімко збільшується, то зростає й науковий інтерес до вивчення лексем фахових мов, які обслуговують різноманітні сфери професійної діяльності людини. Не є винятком і фахова мова вищої освіти, яка посідає особливе місце в інтернаціоналізації освітньої діяльності сучасної людини та відображає щораз нагальніші комунікативні потреби не лише на рівні особистості, а й суспільства загалом. Крім того, в умовах сталого розвитку суспільства проблемою сучасного термінознавства залишається впорядкування термінологій різних галузей знань, серед іншого й освітньої, з постійною увагою до наукових понять та зв'язків між ними, що знаходить своє відтворення у відповідних термінопозначеннях.

Сфокусованість нашого дослідження на термінологію вищої школи США пояснюємо тим, що протягом ХХ – поч. ХХІ ст. в США поступово перемищується центр педагогічної думки в царині західної цивілізації не лише завдяки інноваційним процесам суспільного розвитку в цій країні, які сприяють її економічному добробуту та політичній силі, а й прогресивним напрямом в її освітній сфері. З урахуванням цього впорядкування англійської мови понятійно-термінологічного апарату американської вищої освіти є важливим для українських педагогів: крім бар'єру національних мов, існують відмінності між вітчизняною й американською понятійними системами, а відповідно і значеннями термінів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогодні дослідження термінологічної системи будь-якої фахової мови, і вищої освіти зокрема, вимагає детального лінгвістичного аналізу її термінологічної лексики – у лексико-семантичному і структурному аспектах. Українські та зарубіжні науковці протягом останніх десятиліть аналізують особливості утворення та функціонування термінологічних одиниць, їхню структуру, семантику, впорядкування, вивчають питання їх перекладу, з'ясовують специфіку термінологічної номінації (Ю. Апресян, В. Біло, Д. Герартс, М. Данезі, Т. Кияк, А. Круз, В. Левицький, Б. Потье, Дж. Філіп та ін.).

Різні аспекти освітньої лексики в парадигмі лінгвістичних досліджень вивчали: Т. Бевз (семантичні інновації та функційно-стилістичні особливості освітньої лексики); Л. Вергун (відтворення англійської мовної терміносистеми «освіта» засобами української мови); О. Дубінчук (упорядкування освітньої термінології); Л. Кнодель (переклад англійської мовної лексики); Н. Стефанова (англійська педагогічна термінологія); С. Федоренко (прагматичний аспект перекладу термінологічної лексики вищої освіти США) та ін.

Не завжди точно тлумачення деяких термінів американської вищої освіти ускладнює переклад їх українською мовою, зумовлюючи необхідність перекладознавчого порівняння освітніх лексем та знаходження точних перекладних відповідників. Порівняно з українською, англійська освітня лексика в американському національному варіанті є більш сталою. Це, на переконання Л. Вергун, пов'язано з різницею в часі формування цих галузей

суспільного життя, а також з недостатньою уніфікованістю української освітньої термінології: якщо основними джерелами термінології англійської мови є численні словники та глосарії, то головними джерелами української термінології здебільшого слугують тексти освітньо-нормативних документів [2]. Тому питання перекладної взамовідповідності освітніх лексем в англійській та українській мовах все ще потребує вирішення. У зв'язку із цим у дослідженні звернемося до «перекладознавчого прирівнення» (порівняння лексем двох мов для знаходження перекладних відповідників стосовно понять, які позначають ці лексеми [2]).

Крім того, проблематика сутності та функцій лексичного значення слів і досі активно дискутується в сучасній лінгвістиці [4], що актуалізує лінгвістичні студії, пов'язані з лексичним значенням термінологічних одиниць, а також з їх розглядом як мовних універсалій. Загальноприйнятою практикою у вивченні лексичного значення слова не як ізольованого, а органічного елемента системи мови є використання тлумачних словників, які забезпечують здійснення аналізу мовних одиниць лінгвістичними засобами. При цьому слова в цих лексикографічних джерелах поєднують у собі форму вираження і зміст, у результаті чого їхні лексичні значення проявляються у всій повноті. У процесі дослідження системних відношень слів саме тлумачний словник виступає основним джерелом фактичного матеріалу, а тлумачення певного слова в словнику слугує базисом для опису його значення.

Формулювання мети і завдань статті. Мета статті – висвітлити деякі семантичні аспекти функціонування термінів (*humanities, liberal arts, liberal humanistic culture / humanistic culture*) фахової мови вищої освіти США у перекладацькому аспекті. Реалізація цієї мети вимагає виконання таких завдань: 1) проаналізувати словникові дефініції аналізованих термінів і побіжно вивчити етимологію та еволюцію їх змістової сутності; 2) здійснити перекладознавче прирівнення досліджуваних освітніх термінів англійської та української мов.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під час аналізу словникових дефініцій англійських термінів *humanities* та *liberal arts* фахової мови вищої освіти США встановлено, що обидва ці терміни вживаються на позначення українськомовного поняття «гуманітарні науки». При цьому ці два англійські терміни різняться своїм змістовим наповненням. Тому постає проблема відповідності англійських термінів *humanities* та *liberal arts* в українській мові. Задля її розв'язання проаналізуємо лексичні значення цих англійських термінів, а також побіжно звернемося до етимології та еволюції їх змістової сутності.

Семантична структура першого з двох зазначених термінів, *humanities*, у тлумачних словниках [13; 14; 15; 17] представлена однією дефініцією. Тому, як приклад, надаємо інтерпретацію його лексичного значення з тлумачного словника *Macmillan English Dictionary for Advanced Learners: (pl.) subjects such as history, literature, and philosophy etc. that are based on the study of human culture and ideas* [15, 739].

Історична ретроспектива вживання терміна *humanities* в англійській мові сягає кінця XV ст. Тоді цей термін (у той час – *humanitas*) слугував для того, щоб відрізнити класичні дослідження, пов’язані з людською культурою, від досліджень у царині природничих наук, з одного боку, і сакральних (божественних) досліджень, – з іншого [10; 16]. Слово *humanities* походить від латинського *literae humaniores*, що означає «більш людські дослідження». До цих досліджень відносили античну класику, риторику, філософію, історію, які своїм впливом удосконалювали людей, висвітлюючи скоріше світські, а не божественні теми. Слід відзначити, що до XVIII ст. термін *humanities* в його академічному розумінні рідко траплявся, за винятком шотландських університетів, де він застосовувався на позначення процесу вивчення латинської мови. Його відродження відбувалося впродовж наступного століття, коли сфера гуманітарних наук розширилася через потребу нових досліджень людської культури та оновлення університетських навчальних програм за рахунок гуманітарних дисциплін – як фахового, так і загальноосвітнього спрямування [10].

Беручи до уваги зазначену дефініцію терміна *humanities*, можемо стверджувати, що цей англійський термін відповідає українськомовному терміну «гуманітарні науки» (охоплюючи історію, літературу, філософію тощо, вони вивчають економічне, соціальне, духовне життя людини та суспільства). Стосовно англійського терміна *liberal arts*, то спершу звернімо увагу на прикметник *liberal*, для якого характерні полісемантичність та багатоаспектність уживання, що засвідчено чотирма значеннями: 1) *accepting different opinions and ways of behaving and tending to be sympathetic to other people*; 2) *a liberal amount is large and generous*; 3) *not strict or exact*; 4) *a liberal education involves learning about a wide variety of things* [15, 867]. Відповідно до виокремлених значень, *liberal* перекладаємо як: 1) вільнодумна, великодушна, толерантна людина або людина передових поглядів; 2) значна, щедра кількість чогось; 3) ліберальний; 4) характеризує загальну освіту, що передбачає вивчення різних речей.

Щодо етимології англійського прикметника *liberal*, то він походить від латинського *liber*, що означає «вільний», та латинського слова *liberalis*, що означає «гуманітарні науки та те, що їх стосується» [16]. Але, як зазначає американський учений В. Кронон, насправді це слово має набагато глибше коріння. Лексема *liberal*, на його думку, походить від староанглійського слова *leodan*, що означає «зростати», і староанглійського *leod*, що означає «люди». Ця лексема також пов’язана з грецьким словом *eleutheros*, що означає «вільний», і сходить до санскритського слова *rodhati*, що означає «підійматися», «зростати». Тому, на переконання В. Кронона, саме свобода й зростання визначають цінності, які лежать в основі загального складника сучасної американської вищої освіти *liberal arts* [7].

Зосередимось тепер на ключовому слові *arts* у цьому понятті. Первісне, вихідне значення лексеми *arts* близьке до її латинського еквівалента *ars*, що

перекладається як «майстерність, ремесло, навички, науки», і, крім того, до індоєвропейського кореня *ar*; який означає «складання» або «складати» [1, 37].

У середньовічній англійській мові слово *arts*, запозичене з французької, вживалося у значеннях: «майстерність у навчанні, яке спрямоване на розвиток практичних навичок виконання певної діяльності», «майстерність у творчій діяльності» [3]. Наразі аналіз даних англійських тлумачних словників дозволив виявити чотири значення лексеми *arts*:

1) [*pl.*] *activities such as art, music, film, theatre, and dance, considered together* [15, 71];

2) *subjects of study (at school or university) that are not scientific, such as languages, history, and literature (an arts degree)* [15, 71; 17, 70];

3) [*pl.*] *fine arts* [14, 62];

4) (*pl.*) *the faculty concerned with subjects studied in an ordinary university course* [13, 58].

Таким чином, лексема *arts* вживається на позначення дисциплін з вивчення історії людства, фізичного світу та природних законів науки, вказуючи на їхню зорієнтованість у формуванні життєво необхідних практичних навичок і слугуючи основою загальної підготовки студентів. Підтвердження цього також знаходимо в науковій літературі [1; 3; 5; 7].

В історичній ретроспективі поняття *liberal arts*, розвиваючись паралельно з поняттям *arts*, мало дещо відмінну денотацію. Так, американський історик В. Кронон, досліджуючи етимологію поняття *liberal arts*, наголошує на його «громадянській» основі. Він зазначає, що поява ідеї гуманістично спрямованої освіти в демократичних Афінах не випадковість, а необхідність – вона сприяла вихованню відповідального громадянина. Тоді як загальна гуманітарна освіта, на переконання В. Кронона, асоціювалася з формуванням комунікативних умінь (зокрема, успішно висловлювати власні думки публічно), а також з розвитком аналітичного мислення. Риторика, як зазначає американський дослідник, була єдиним шляхом досягнення лідерства в житті демократичних афінян, які більшість рішень приймали під час зборів-дискусій [7].

У Стародавньому Римі *artes liberales* називалися будь-які заняття наукою і мистецтвом, не пов’язані з професійною діяльністю, тобто вони базувалися на розумовій праці, якою могли займатися лише вільні громадяни (лат. *liberales* – *вільні люди*) [1; 7]. Загальна залежність римської культури від грецької простежується в тому, що на позначення поняття «загальна освіта» римляни не стали шукати своїх виразів, а обмежилися перекладом грецького поняття *eleutherioi epistemai*, яке скалькували на *artes liberales* та *artes ingenuae*. Як бачимо, відтінок сенсу, характерний для грецького поняття, повністю збережений в його латинських перекладах. Однак в подальшому воно зазнало деяких неточностей передачі своєї первісної суті. Середньовічні вчені, зберігши саму назву означеного поняття, осмислили його інакше, наділивши його дещо іншою етимологією: *artes liberales* означало «навчання за допомогою книжок» (від *liber* – книга) [3].

У добу Ренесансу *artes liberales* доповнилось значеннями «майстерність у навчанні» та «майстерність у творчій діяльності», зокрема у сфері семи класичних наук (лат. *septem artes liberales*) [16]. Останні були розподілені на дві групи: 1) *trivium* – пов'язана з ораторським мистецтвом, до якого відносили граматику, риторику, діалектику; 2) *quadrivium* – включала арифметику, геометрію, астрономію, музику [3]. Саме із цього часу слово «гуманітарний» закріпилося за назвою зазначених наук, предметом яких тією чи іншою мірою є прояв духовності людини: воно використовувалось у контексті освіти людини та розглядалось як філософська категорія, яка характеризує освітню діяльність людини, спрямовану на її духовне й морально-етичне вдосконалення. Фактично з Ренесансу на позначення обізнаності людей у сфері гуманітарних наук, які до того ж у своїй діяльності керуються гуманістичними цінностями, починають вживати поняття «гуманітарна культура особистості».

Слід відзначити, що у слов'янських мовах акцент зроблено лише на мистецькому складникові поняття *artes liberales* – без натяку на навчальну діяльність та розвиток практичних навичок, зокрема комунікативних [3]. Йдеться про поняття «вільні мистецтва», «ліберальні мистецтва» або «ліберальні науки», якими здебільшого послуговуються вітчизняні науковці.

Щодо галузі сучасної американської вищої освіти, то *liberal arts* становлять основу загальної підготовки студентів на бакалавраті (*general education*), яка спрямована на розвиток комунікативних навичок, критичного мислення студентів та на їхню загальну ерудицію, охоплюючи гуманітарні, природничі та суспільні дисципліни, а також математику [5; 14, 800].

Таким чином, беручи до уваги зазначене, можемо стверджувати, що обидва англomовні терміни *humanities* та *liberal arts* вживаються на позначення українськомовного поняття «гуманітарні науки». При цьому обсяги значень *humanities* та *liberal arts* частково збігаються (*humanities* як складник родового поняття *liberal arts* є видовим поняттям). Англomовний термін *liberal arts* охоплює ширшу сферу гуманітарних знань (психологію, археологію, мистецтво та ін.), до якої залучено не лише суспільні та гуманітарні науки, а й природничі науки, мистецтво та математику, що в комплексі сприяє розвитку інтелектуальної й емоційно-естетичної сфер особистості, її критичного мислення.

На нашу думку, постає ще одна проблема відповідності американських освітніх термінів в англійській та українській мовах, яка вимагає науково обґрунтованого вирішення. Ця проблема стосується пошуку англomовного відповідника українськомовного терміна «гуманітарна культура».

У процесі вивчення американської науково-педагогічної літератури ми встановили, що поняттю «гуманітарна культура» в українській мові відповідає складне поняття англійською *liberal humanistic culture* [6; 9] або *humanistic culture* [8; 11]. Слід зазначити, що сьогодні досить часто поняття «гуманітарна культура» в авторських

перекладах вітчизняних дослідників перетворюється в *humanitarian culture*, що є грубою лексичною помилкою. Задля подолання означеної проблеми і з метою уникнення вказаних смислових аберацій у майбутньому доцільно насамперед звернутися до аналізу лексико-семантичних диспозицій слів *humanistic* і *humanitarian* в англійській та *гуманістичний* і *гуманітарний* в українській мові. Враховуючи той факт, що семантичну структуру слова *liberal* проаналізовано вище, маємо змогу стверджувати, що слово *liberal* у складі терміна *liberal humanistic culture* вживається на позначення того, що людина використовує здобуті знання для власного всебічного розвитку, для самовдосконалення.

Розглянемо семантичне наповнення слова *humanistic*, яке означає: (adj.) relating to the belief that people can live using their intelligence and reason rather than depending on a god or religion [15, 739]. При відтворенні українською мовою це слово характеризує людину, яка у своїй життєдіяльності покладається на розум та логіку, а не на Бога чи релігію, або її життєдіяльність на основі принципів гуманізму.

Отже, можемо стверджувати, що в англomовному терміні *liberal humanistic culture (humanistic culture)* слово *humanistic* характеризує людину, що у своїй життєдіяльності керується принципами гуманізму й покладається на розум і логіку.

У результаті дослідження встановлено, що в англійській мові укр. *гуманітарний* відповідають два англomовні прикметники *liberal* та *humanitarian*. Останнє з двох указаних слів, *humanitarian*, має лише одне значення: (adj.) relating to efforts to help people who are living in very bad conditions and are suffering because of a war, flood, earthquake, etc. [15, 739]. Інакше кажучи, у мові перекладу слово *humanitarian* стосується зусиль людини, зорієнтованих на допомогу людям, які опинилися в дуже складному становищі через стихійне лихо або війну. З огляду на це ще раз наголосимо, що словосполучення англ. *humanitarian culture* у перекладах вітчизняних науковців терміна «гуманітарна культура» позбавлене здорового глузду.

Аналіз семантичного наповнення вказаних слів у лексикографічних джерелах засвідчив, що вітчизняні дослідники виокремлюють два основні значення прикметника *гуманістичний*, а саме: 1) той, що стосується гуманізму як світогляду та людини-гуманіста, прихильника цього світогляду; властивий гуманізму; 2) той, що стосується гуманізму як прогресивної ідейної течії епохи Відродження [12, 193]. Еквівалентами укр. *гуманістичний* в англійській мові є: 1) прикм. *humanistic*; 2) прикм. *liberal*.

У вітчизняній лексикографічній практиці зафіксовано три основних значення прикметника *гуманітарний*: 1) пов'язаний з науками, що вивчають економічне, соціальне, духовне життя людини та суспільства (відповідники англійською – *liberal, classical*); 2) пов'язаний з правами, свободами й інтересами людини (відповідники англійською – *liberal*); 3) здійснюваний з гуманною метою (відповідники англійською – *humanitarian, humane*) [12, 193]. Доцільно звернути увагу на те, що українське слово *гуманітарний* є амбівалентним за своїм

значенням: воно водночас демонструє зв'язок не лише з навчальними дисциплінами, а й суспільством загалом та гуманною діяльністю людини зокрема.

Висновки та перспективи досліджень. Отже, аналіз словникових дефініцій в тлумачних словниках англійської та української мов, що слугувало основою для перекладознавчого прирівняння аналізованих термінологічних одиниць, дає підстави стверджувати, що англійські терміни *humanities* та *liberal arts* вживаються на позначення українськомовного терміна «гуманітарні науки». При цьому обсяги значень *humanities* та *liberal arts* частково збігаються. На противагу англійському терміну *humanities*, що відповідає українськомовному терміну «гуманітарні науки» (група академічних дисциплін, зокрема історія, література, філософія тощо, об'єднаних вивченням економічного, соціального, духовного життя людини та суспільства), термін

liberal arts охоплює ширшу сферу гуманітарних знань (психологію, археологію, мистецтво та ін.), до якої залучено не лише суспільні та гуманітарні науки, а й природничі науки, мистецтво та математику, що в комплексі сприяє розвитку інтелектуальної й емоційно-естетичної сфер особистості, її критичного мислення. Також з'ясовано, що українськомовному терміну «гуманітарна культура» відповідає англійський термін *liberal humanistic culture / humanistic culture*. Таким чином, перекладознавче прирівняння з метою виявлення подібностей та відмінностей є одним з аспектів розв'язання проблеми перекладної взаємовідповідності освітніх термінологічних одиниць в обох мовах.

Перспективу подальших наукових розвідок у цій сфері вбачаємо в дослідженні функційно-стилістичних особливостей освітньої лексики вищої школи США в перекладацькому аспекті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Банькова Н. В. Этимология и значение лексем «искусство» / “art”. *Вестник Московского государственного областного университета*. 2011. № 4. С. 34–41. URL: <http://vestnik-mgou.ru/Articles/View/149>
2. Вергун Л. І. Перекладна взаємовідповідність англійської та української освітньої лексики : дис. на здобуття наук. ступ. канд. філол. наук : 10.02.16. Київ, 2004. 267 с.
3. Симон К. Р. Избранное. Москва : Книга, 1984. 2391 с.
4. Стернин И. А., Саломатина М. С. Семантический анализ слова в контексте. Воронеж : «Истоки», 2011. 150 с.
5. Федоренко С. В. Прагматичний аспект перекладу термінологіки вищої школи США. *Культурно-детерміновані фактори у практиці перекладу* : монографія / за ред. А. К. Солодкої. Миколаїв : ФОП Швець В. М., 2017. С. 187–202.
6. Aronowitz S. The knowledge factory : Dismantling the corporate university and creating true higher education. Boston, MA : Beacon Press, 2001. 240 p.
7. Cronon W. “Only Connect...” The Goals of a Liberal Education. *The American Scholar*. 1998. Vol. 67. № 4. P. 73–81. URL: <https://www.asundergrad.pitt.edu/sites/default/files/Only%20Connect.pdf>
8. Hoggart R. Humanistic Studies and Mass Culture. *Theory in Humanistic Studies*. 1970. Vol. 99. № 2. P. 451–472.
9. Kazamias A. M. Agamemnon Contra Prometheus : Globalisation, Knowledge. Learning Societies and Paideia in the New Cosmopolis. *International Handbook of Comparative Education* / ed. R. Cowen, A. M. Kazamias. New York : Springer Science & Business Media, 2009. P. 1079–1112.
10. Turner J. Philology: the forgotten origins of the modern humanities. Princeton ; Oxford : Princeton University Press, 2014. 550 p.
11. Walsh J. E. Humanistic Culture Learning : An Introduction. University of Hawaii Press, 1979. 280 p.

ДОВІДКОВА ЛІТЕРАТУРА

12. Словник української мови : В 11 т. / ред. І. К. Білодід, П. П. Доценко, Л. А. Юрчук. Київ : Наукова думка, 1971. Т. 2. 550 с.
13. Cassel's English Dictionary / ed. A. L. Hayward, J. J. Sparkes. London : Cassel & Co, 1975. 1347 p.
14. Longman dictionary of English language and culture / ed. D. Summers. Harlow, Essex, England : Longman, 2005. 1620 p.
15. Macmillan English Dictionary for Advanced Learners / ed. M. Rundell, G. Fox. London : Macmillan Publishers Ltd., 2007. 1748 p.
16. Online Etymology Dictionary / ed. D. Harper. Ohio University, 2003. URL : <http://www.etymonline.com/index.php?search=art&searchmode=none>
17. Oxford Advanced Learner's Dictionary / ed. A. S. Hornby, M. Ashby, S. Wehmeier. Oxford : Oxford University Press, 2005. 1780 p.

REFERENCES

1. Bankova, N. V. (2011). Etimologiya i znachenije leksem “iskusstvo” / “art” [Etymology and meaning of lexemes “arts” / “art”]. *Vestnik Moskovskogo gosudarstvennogo oblastnogo universiteta*, 4, 34–41. Retrieved from: <http://vestnik-mgou.ru/Articles/View/149> [in Russian].
2. Vergun, L. I. (2004). *Perekladna vzajemovidpovidnist anhlijskoi ta ukrainskoi osvitnoi leksyky* [Translation mutual correspondence of English and Ukrainian educational vocabulary]. (Dysertatsiia kandydata filolohichnykh nauk). Kyiv [in Ukrainian].
3. Simon, K. R. (1984). *Izbrannoye* [Favorites]. Moskva: Kniga [in Russian].
4. Sternin, I. A., Salomatina, M. S. (2011). *Semanticheskij analiz slova v kontekste* [Semantic analysis of a word in context]. Voronezh: “Istoki” [in Russian].

5. Fedorenko, S. V. (2017). Prahmatychnyy aspekt perekladu terminoleksyky vyshchoyi shkoly SSHA [Pragmatic aspect of translation of terminology of higher education in the USA]. *A. K. Solodka* (Ed.), *Cultural-determined factors in the practice of translation: monograph* [Kulturno-determinovani faktory u praktytsi perekladu]: monohrafiia. Mykolaiv: FOP Shvets V. M., 187–202 [in Ukrainian].
6. Aronowitz, S. (2001). *The knowledge factory: Dismantling the corporate university and creating true higher education*. Boston, MA: Beacon Press.
7. Cronon, W. (1998). “Only Connect...”. The Goals of a Liberal Education. *The American Scholar*, 67 (4), 73–81.
8. Hoggart, R. (1970). Humanistic Studies and Mass Culture. *Theory in Humanistic Studies*, 99 (2), 451–472.
9. Kazamias, A. M. (2009). Agamemnon Contra Prometheus: Globalisation, Knowledge / Learning Societies and Paideia in the New Cosmopolis. *R. Cowen, A. M. Kazamias* (Eds.), *International Handbook of Comparative Education*. New York: Springer Science & Business Media, 1079–1112.
10. Turner, J. (2014). *Philology: the forgotten origins of the modern humanities*. Princeton; Oxford: Princeton University Press.
11. Walsh, J. E. (1979). *Humanistic Culture Learning: An Introduction*. University of Hawaii Press.

DICTIONARIES

12. Bilodid, I. K., Dotsenko, P. P., Yurchuk, L. A. (Eds.). (1971). *Slovyk ukrainskoi movy* [The Ukrainian language dictionary]: v 11 tt. Kyiv: Naukova dumka, 2 [in Ukrainian].
13. Hayward, A. L., Sparkes, J. J. (Eds.). (1975). *Cassel's English Dictionary*. London: Cassel & Co.
14. Summers, D. (Ed.). (2005). *Longman dictionary of English language and culture*. Harlow, Essex, England: Longman.
15. Rundell, M., Fox, G. (Eds.). (2007). *Macmillan English Dictionary for Advanced Learners*. London: Macmillan Publishers Ltd.
16. Harper, D. (2014). *Online Etymology Dictionary*. Retrieved from: <http://www.etymonline.com/index.php?search=art&searchmode=none>
17. Hornby, A. S., Ashby, M., Wehmeier, S. (Eds.). (2005). *Oxford Advanced Learner's Dictionary*. Oxford: Oxford University Press.